



PAMIATKOVÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Cesta na Červený most 6, 814 06 Bratislava

**Mestský výbor
Slovenského zväzu ochrancov
prírody a krajiny
Godrova 3/b
811 06 Bratislava**

Váš list zo dňa:
4.2.2010

Naša značka
PÚ-10/276-7/3580/BRO

Vybavuje:
ÚZPF

Bratislava:
22. 06. 2010

Vec: Bratislava, budovy Parku kultúry a oddychu – podnet na vyhlásenie národnej kultúrnej pamiatky – odpoveď

Pamiatkovému úradu Slovenskej republiky (ďalej len „PÚ SR“) bol dňa 8.2.2010 doručený Váš opätovný podnet na vyhlásenie budov v areáli Parku kultúry a oddychu v Bratislave (ďalej len „PKO“) na Nábr. arm. gen. Ludvíka Svobodu za národnú kultúrnu pamiatku.

Po posúdení a vyhodnotení všetkých dostupných podkladov PÚ SR ako príslušný orgán špecializovanej štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového fondu dospel k záveru, že **nezačne správne konanie** vo veci vyhlásenia PKO za národnú kultúrnu pamiatku podľa § 15 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej iba „zákon“) vzhľadom na to, že sa nepreukázal dostatočný rozsah zachovaných pamiatkových hodnôt na to, aby s prihliadnutím na ostatné súvisiace skutočnosti areál PKO splnil kritériá pre vyhlásenie za národnú kultúrnu pamiatku.

Odôvodnenie :

Vaším prvým podnetom sa PÚ SR zaoberal už v roku 2008. V stanovisku č. PÚ-08/316-1/1371/BRO zo dňa 8. 2. 2008 PÚ SR vyslovil názor, že budovy PKO, bez ohľadu na to, či sú národnou kultúrnou pamiatkou alebo nie, majú svoje hodnoty v prvom rade pre mesto Bratislavu, a to predovšetkým hodnotu kultúrno-spoločenskú ako dokument doby a hodnotu emotívno-spomienkovú pre niektoré generácie obyvateľov, a preto majú právo na svoju existenciu. Z uvedených dôvodov zároveň PÚ SR oslovil Magistrát mesta, aby predmetné objekty zaradil do zoznamu pamätihodností mesta v zmysle § 14 zákona ako najvhodnejšie riešenie ich záchrany. Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave (ďalej len „MÚOP“) spracoval dokumentáciu za účelom zaradenia PKO, resp. aspoň jeho výtvarných súčastí, do zoznamu pamätihodností Bratislavy. Materiál MÚOP, ako aj podnet PÚ SR však ostali bez odozvy Magistrátu mesta, rovnako ani mestská časť Staré Mesto neprejavila záujem PKO zaradiť medzi svoje pamätihodnosti.

Napriek tomu sme sa Vaším opakovaným podnetom plnohodnotne zaoberali a sústredili sme všetky relevantné podklady pre objektívne posúdenie opodstatnenosti alebo neopodstatnenosti vyhlásenia PKO za národnú kultúrnu pamiatku. K hore uvedenému záveru PÚ SR dospel posúdením z dvoch hľadísk :

1. Hľadisko právne :

Podľa § 3 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (ďalej iba „správny poriadok“) v znení neskorších predpisov správne orgány postupujú v konaní v súlade so zákonmi a inými právnymi predpismi. Sú povinné chrániť záujmy štátu a spoločnosti, práva a záujmy fyzických osôb a právnických osôb a dôsledne vyžadovať plnenie ich povinností. Podľa § 3 ods. 4 správneho poriadku rozhodnutie správnych orgánov musí vychádzať zo spoľahlivo zisteného stavu veci. Podľa § 40 ods. 1 správneho poriadku ak sa v konaní vyskytne otázka, o ktorej už právoplatne rozhodol príslušný orgán, je správny orgán takým rozhodnutím viazaný. Z uvedených ustanovení je zrejmé, že PÚ SR ako správny orgán, ktorý je príslušný podľa § 15 zákona vyhlasovať za kultúrne pamiatky hnutel'né alebo nehnuteľné veci, ktoré majú pamiatkové hodnoty, musí brať do úvahy aj rozhodnutia iných správnych orgánov, ktoré sa týkajú predmetu správneho konania. Keďže o predmetných stavbách vydal Miestny úrad Bratislava – Staré Mesto ako príslušný stavebný úrad rozhodnutie o odstránení stavby (tzv. búracie povolenie), ktoré nadobudlo právoplatnosť, PÚ SR je pri posúdení veci povinný zohľadniť aj túto skutočnosť.

Okrem všeobecných zásad správneho konania, vyjadrených v správnom poriadku, sú orgány štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového fondu povinné rozhodovať a konať aj v súlade s ďalšími zásadami, z ktorých jednou je zásada primeranosti. Tá sa aplikuje najmä v prípadoch vyhlasovania kultúrnych pamiatok, kedy správny orgán je povinný vziať do úvahy skutočnosti, ktoré môžu mať vplyv na zamýšľanú činnosť vlastníka, ktorá by bola vykonávaná bez vyhlásenia veci za kultúrnu pamiatku.

2. Hľadisko odborné (posúdenie z hľadiska pamiatkových hodnôt):

Názor na architektonické hodnoty predmetných objektov nie je jednoznačný ani v odbornej obci špecialistov na architektúru. Jednoznačné zadefinovanie pamiatkových hodnôt PKO je pritom určujúcim kritériom pre jeho vyhlásenie za národnú kultúrnu pamiatku. Predmetné objekty sú nesporne spoločensko-kultúrnym fenoménom doby a mesta Bratislavy a tento fakt nespochybňuje ani PÚ SR. Je zároveň jasné, že predovšetkým toto hľadisko, ako aj hrozba zbúrania PKO boli rozhodujúcim momentom pre početné podnety na vyhlásenie zo strany občianskej verejnosti a petíciu osobností kultúrneho života.

Povinnosťou PÚ SR ako správneho orgánu a zároveň ako odbornej inštitúcie je však hodnotiť predmetné objekty objektívne, z hľadiska pamiatkových hodnôt definovaných zákonom, bez rôzne motivovaného preceňovania ich kvalít.

PÚ SR ako špecializovaný orgán štátnej správy je povinný riadiť sa vo svojom rozhodovaní okrem legislatívnych rámcov výsostne odbornými hľadiskami. Z dôvodu objektívnosti rozhodovania je pre PÚ SR najrelevantnejším podkladom jednak výsledok architektonicko-historického a archívneho výskumu PKO, ktorý sme realizovali ako jediná odborná inštitúcia, jednak jediný odborný názor z externého prostredia, ktorý bol publikovaný k PKO pred začatím celej záležitosti s predajom pozemkov v roku 2005 (tento odborný názor bol pre PÚ SR jedným zo smerodajných podkladov už pre stanovisko k Vášmu prvému podnetu v r. 2008). Ide o výsledok výskumu modernej architektúry ÚSTARCH SAV - stručné a pomerne kritické hodnotenie PKO zverejnené v Registri modernej architektúry Slovenska a v r. 2002 publikované v knihe „Architektúra Slovenska 20. storočia“ autorskej dvojice Matúš Dulla – Henrieta Moravčíková. Cit.: *Komplex bývalých veľtržných pavilónov sa líniovo rozkladá pozdĺž frekventovanej cestnej trasy rovnobežnej s brehom Dunaja. Pomerne stiesnené priestory medzi nábrežím a pätou svahu si vynútili výraznú linearitu, pri ktorej sa stráca mohutnosť budov s*

dvoma veľkými sálami a jednou športovou halou. V objektoch bol neskôr umiestnený tzv. Park kultúry a oddychu a konali sa tu veľké výstavy a veľtrhy. Ani architektonickými prostriedkami sa nepodarilo vytvoriť členitejší a tvarovo zapamätateľnejší celok. Neskôr (1975) sa pristavávaním oceľových pavilónov (architekt Ferdinand Milučký) tesne k dunajskej fasáde ešte viac zotrela osobitá tvár pôvodného komplexu. Koncom storočia sa začalo uvažovať o radikálnej prestavbe celého komplexu. (str.402)

Tento odborný názor nakoniec svojím spôsobom potvrdil prof. Matúš Dulla v rozhovore pre TASR ešte aj dňa 12. 2. 2009, kedy sa vyjadroval k registru modernej slovenskej architektúry a o.i. uviedol, že „PKO nemá mimoriadnu architektonickú hodnotu, ale skôr emocionálno-spomienkovú pre viaceré generácie. Túto hodnotu podporuje aj to, že v takýchto zónach mesta sa veľa búra. A mesto sa cíti ohrozené, že mu zaniká množstvo historických, hoci len stredne historických vrstiev.“

Architektonický a archívny výskum PÚ SR potvrdil správnosť doterajšieho postupu a preukázal, že pamiatkové hodnoty PKO nie sú dostačujúce na to, aby vo vzťahu so všetkými súvisiacimi skutočnosťami viedli k vyhláseniu areálu za národnú kultúrnu pamiatku.

Architektúra bývalých veľtržných pavilónov a neskôr PKO je výsledkom komplikovanej doby, v ktorej objekty vznikali a zodpovedá dobovému architektonickému vývoju. Zároveň sa v charaktere objektov negatívne odrazil mimoriadne dlhý a premenlivý čas prípravy a realizácie s viacnásobnou zmenou politicko-spoločenských režimov (prvé konkrétne plány na výstavbu výstavniska na nábreží Dunaja - prvá polovica 30.rokov 20.storočia, zákon o vybudovaní výstavniska - r. 1940, ideová architektonická súťaž - r. 1941, vypracovanie projektov - r. 1942, stavebné povolenie – až r. 1947, stavba pavilónov – 1948-49). Jedným z dôsledkov je skutočnosť, že pomerne veľkorysé projekty (architektov Jána Štefanca a Pavla Andriku v spolupráci s urbanistom A. K. Grossom), podľa ktorých boli jestvujúce budovy postavené sa nakoniec realizovali iba čiastočne. Súčasná podoba areálu je len torzom pôvodného projektu. Z celého plánovaného areálu boli postavené iba dve trojice výstavných pavilónov. Architektonicky najprepracovanejšia a najvýraznejšia dominanta komplexu, ktorou mal byť vstupný pavilón s nápadnou 13-podlažnou vertikálou hotelovej časti a odvážne nad Dunaj vysunutou polkruhovo tvarovanou vyhlídkovou kaviarňou, nebola nakoniec vzhľadom na zmenu spoločenských pomerov a nákladnosť projektu realizovaná. Takisto neboli postavené ani budova administratívy, ani tzv. štátny pavilón s veľkou sálou a galériou, ani posledný výstavný pavilón, ktorý mal uzatvárať celý komplex. Súčasný rozsah areálu tak možno vnímať len ako čiastkovú realizáciu a nenaplnenie pôvodných veľkolepejších zámerov, ktorých výsledkom mohol byť na úrovni a komplexne riešený veľtržný areál.

Zmena využitia areálu na PKO (1954-1957) priniesla rozsiahle zmeny a adaptácie, takže z pôvodnej realizácie veľtržných pavilónov sa zachoval iba základný architektonický koncept, hmotová zostava objektov a iba čiastočne exteriérový výraz. Prestavba v duchu socialistického realizmu a propagácie komunistického režimu však ostala takisto iba torzom plánov, ktoré predpokladali vytvoriť PKO ako rekreačný a kultúrny komplex po sovietskom vzore, rozkladajúci sa na obrovskej ploche zahŕňajúcej nielen dunajské nábrežie až po Botanickú záhradu, ale aj Mlynskú dolinu, Horský park a Bubnovku. Ani zo zrealizovaných súčastí PKO sa do súčasnosti mnohé nezachovali (napr. Ružová záhrada, fontána vo vstupnej hale, fontánky v exteriéri, stupňovité hľadisko v estrádnej hale a pod.). Na dnešný stav objektov sa výrazne podpísala skutočnosť, že po zániku PKO v 90.rokoch 20.storočia nastal úpadok celého areálu, jeho rôznorodé provizórne využívanie a zanedbávaná údržba, nekonceptné úpravy a rôznorodé nevhodné čiastkové „obnovy“ a rekonštrukcie.

Pri hodnotení stavu zachovania pamiatkových hodnôt predmetných objektov možno iba konštatovať, že súčasný nevyhovujúci stav objektov je do veľkej miery práve výsledkom týchto necitlivých a nekonceptných rekonštrukcií . Tieto zásadným spôsobom zasiahli do

interiérov aj exteriérov. Južná fasáda spoločenskej haly bola prefasádovaná, zateplená, keramický obklad nahradila hladená omietka. Okenné aj dverné výplne boli z väčšej časti vymenené za plastové, pričom mimoriadne rušivo pôsobia predovšetkým plastové výplne veľko-rozmerných okien hlavného priečelia súboru troch spoločenských pavilónov. Z nábrežnej fasády estrádnej haly bol odstránený sklobetón a orámovanie bočného vstupu bolo zamurované, zamurované boli aj niektoré okenné otvory. Do sedlových striech spojovacích chodbových krčkov boli vsadené nevkusné mohutné vikiere, ktoré úplne zmenili architektonický výraz exteriéru. Pavilón A2 získal k nábrežným fasádám utilitárne montované aj murované rušivo pôsobiace prístavby. Interiéry oboch spoločenských sál neobišla „obnova“ nepôvodnými a lacnými materiálmi (plasty, dyhy, tapety a pod.). Najviac utrpela estrádna sála, ktorá stratila takmer všetky pôvodné prvky a ostal z nej len obrovský prázdny priestor. V konečnom dôsledku je teda terajšie PKO iba „torzom torza“.

Všetky spomenuté nekonceptné úpravy a čiastkové rekonštrukcie postupne dehonestovali a degradovali aj tie architektonické hodnoty objektov, ktoré by im bolo možné priznať, pokiaľ by boli zachované v autentickejšej podobe a výraze.

Ako teda vyplýva z vyššie uvedeného, napriek novým poznatkom, ktoré PÚ SR získal, celková situácia PKO sa od nášho vyjadrenia v r. 2008 nezmenila, a to ani situácia právna (vlastník pozemkov je stále ten istý a stále má platné rozhodnutie o odstránení stavby), ani hodnotenie predmetných objektov z hľadiska pamiatkových hodnôt a možnej pamiatkovej ochrany. Preto PÚ SR nemá dôvod meniť svoj postoj k podnetu na vyhlásenie PKO za NKP ani obsah svojho vyjadrenia tak, ako ho formuloval v r. 2008. Dovoľujeme si opätovne zdôrazniť, že vzhľadom na existenciu kategórie pamätihodností nie je vhodné, ani potrebné takýmto excesívnym spôsobom vyhlasovať objekty za kultúrne pamiatky – ako jediné náhradné a krajné riešenie, ktorým sa má zabrániť nesprávnemu konaniu orgánov vo verejnej správe – a paralelne suplovať ich činnosť v zodpovednosti za zdravý vývoj našich miest a obcí.

Záverom chceme zdôrazniť, že nová kategória pamätihodností podľa § 14 ods. 4 pamiatkového zákona z roku 2002 je dôležitým prvkom rozšírenia možností ochrany kultúrneho dedičstva zo zákona, cit.: „Obec môže rozhodnúť o utvorení a odbornom vedení evidencie pamätihodností obce. Do evidencie pamätihodností obce možno zaradiť okrem hnutelných vecí a nehnuteľných vecí aj kombinované diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne názvy, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam obce.“ Takáto možnosť je nezanedbateľným demokratickým prvkom aktívneho začlenenia obcí do procesu ochrany kultúrneho dedičstva, novým nástrojom pri zvyšovaní povedomia občanov vo vzťahu k miestnym kultúrnym hodnotám a vytvárania prirodzeného vzťahu k nim, ako aj možnosť vytvárania prostredia na financovanie ich zachovania a obnovy.

Veríme, že i naďalej vašimi aktivitami prispějete k tomu, aby sa podarilo o utvorení zoznamu pamätihodností presvedčiť mestskú časť Staré Mesto, ktorá na rozdiel od ostatných slovenských miest a ako jediná mestská časť v Bratislave tento zoznam nemá.

S pozdravom

Pamiatkový úrad
Slovenskej republiky
Cesta na Červený most 6
814 06 Bratislava

PhDr. Katarína KOSOVÁ
generálna riaditeľka

Na vedomie :

Ministerstvo kultúry SR

Krajský pamiatkový úrad Bratislava

Mestský ústav ochrany pamiatok, Uršulínska 9, 811 01 Bratislava

Hlavné mesto SR Bratislava, Primaciálne nám. 1, 814 99 Bratislava